

Kasvatus

Pääkirjoitus

Juha Suoranta 3 Kriittinen pedagogiikka vahvistuu

Artikkeleita

Erich Fromm	6	Vallankumouksellinen luonne
Hilkka Rekola – Marjo Vuorikoski	16	Feministinen pedagogiikka rajojen ylittäjänä
Rauno Huttunen	26	Radikaali kasvatus ja epäoikeudenmukaisuus
Leena Kurki	34	Toivon ja taistelun ristiriita: Fidel Castro, Ernesto "Che" Guevara ja Paulo Freire
Eeva Anttila	44	Taiteen voimalla – Taidekasvatuksen mahdollisuudet suomalaisessa peruskoulussa

Katsauksia

Tapio Aittola	53	Etanan tuntosarvet ja näkymätön lapsi – mitä ne kertovat kasvatuksesta?
Marko Ampuja	60	Blogosfäärin lupaukset ja julkisuuden rakennemuutos
Juha Herkman	67	Kriittinen kuluttaja-yrittäjä luokkahuoneessa
Olli-Pekka Moisio	73	Kasvatuksen mimeettisyydestä

Lyhyempiä kirjoituksia

- Eija Kauppinen – Sara Sintonen 79 Musiikista kaikille avoin kenttä
Reijo Kupiainen 85 Kehityksen vallankumouksen pedagogiikka
Hilkka Rekola – Juha Suoranta 90 Toivoako, vai myös toimia? Keskustelu radikaalista kasvatuksesta

Kirja-arviointeja

- Stephen Brookfield 94 The Power of Critical Theory. Liberating Adult Learning and Teaching
(*Juha Suoranta*)
Antonia Darder – Marta Baltodano 96 The Critical Pedagogy Reader
– Rodolfo Torres (toim.) (*Tapio Aittola*)
Nadine Dolby – Greg Dimitriadis 98 Learning to Labor in New Times
– Paul Willis (toim.) (*Marjo Vuorikoski & Juha Suoranta*)
Paulo Freire 101 Sorrettujen pedagogiikka (*Kati Sillanpää*)
Tomi Kiilakoski – Tuukka Tomperi 102 Kenen kasvatus. Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus
–Marjo Vuorikoski (toim.) (*Kirsti Lempiäinen*)
Arto Lindholm 104 Maailman parantajat. Globalisaatio-kriittinen liike Suomessa
Tommi Hoikkala – Sofia Laine – 108 Mitä on tehtävä? Nuorison kapinan
Jyrki Laine (toim.) teoriaa ja käytäntöä (*Petri Salo*)
Juha Suoranta 108 Radikaali kasvatus. Kohti kasvatuksen poliittista sosiologiaa
(*Leena Kurki & Elina Nivala*)
Armin Bernhard – 112 Handbuch Kritische Pädagogik. Eine
Lutz Rothermel (toim.) Einführung in die Erziehungs- und Bildungswissenschaft (*Tuukka Tomperi*)

English Summaries

115

Kirjoittajat

117

Kriittinen pedagogiikka vahvistuu

Suomalaisen kriittisen pedagogiikan kannalta oli vuosi 2005 merkittävä. Keväällä ilmestyi pitkään valmisteltu Paulo Freiren *Sorrettujen pedagogiikan* suomennos, ja kesällä julkaistiin alan perusteita ja käytäntöä käsittelevät teokset.¹ Merkille pantavaa on sekin, että loppuvuoden kasvatustieteen päivillä kokoontui ensimmäistä kertaa kriittisen pedagogiikan teemaryhmä.² Tässä Kasvatus-lehden teemanumerossa jatketaan suomalaista kriittisen pedagogiikan keskustelua, jolla alkaa olla myös kansainvälistä näkyvyyttä.³

Kriittinen pedagogiikka on osa 1960-luvun yhteiskunnallista liikehdintää ja sitä yhteiskuntatiedettä, jonka juuret ulottuvat Marxiin ja muihin kriittisen yhteiskuntateorian suuntauksiin Euroopassa, Yhdysvalloissa ja Latinalaisessa Amerikassa. Tuohon aikaan yhteiskunnallisissa liikkeissä pyrittiin moniin uudistuksiin ja kriittisen ajattelun mukaan ottamiseen yliopistoihin. 1980-luvulta lähtien monet yhteiskunta- ja kasvatustieteilijät ovat radikalisoituneet uudelleen.⁴ He korostavat muun muassa sen yhteiskuntapoliittisen tiedostamisen tärkeyttä, jota tarvitaan kamppailtaessa maailman epäkohtien korjaamiseksi ja puolustettaessa valtio-ohjauksesta ja ulkopuolisten vaikutuksesta riippumatonta tutkimusta.

Kun tutkijoilta vaaditaan esimerkiksi entistä suurempaa tuloksellisuutta ja toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta, ei ehkä riittävästi mietitä tämän vaikutuksia tutkimuksen suuntautumiseen ja teoriarakenteeseen pitkällä aikavälillä. Uhka on, että kriittiset kysymyksenasettelut näivettyvät, jos tutkimusrahoitus hankitaan sieltä, missä sitä helpoiten on tarjolla ja jos tutkimusaiheiksi valikoituvat lähinnä hallinnon ja teollisuuden esille nostamat aiheet. Kauhukuvaksi käy sellainen 'bränditutkimus', johon kuuluu oman aihepiirin aggressiivinen markkinointi ja usko ainoastaan sen merkityksellisyyteen.⁵ Vastaavia julkista elämää ja yliopistoissa tehtävää tutkimusta koskevia taistelukysymyksiä on jo tällä hetkellä useita, ja niiden määrä tulee kasvamaan.

Valtaosassa kriittisen pedagogiikan tutkimusta ja opetusta kiinnitetään huomiota ajan-kohtaisiin kulttuuriin, sosiaalisiin, taloudellisiin ja uskonnollisiin käsityksiin ja käytäntöihin sekä ihmisten enemmistön elämäolosuhteiden muutoksiin. Tavoitteena on muun muassa vallitsevan valta- ja ajatteluhegemonian kyseenlaistaminen ja paljastaminen, ihmisten vieraantuneisuuden voittaminen sekä demokratian puolustaminen. Näitä tavoitteita edistetään yhtä hyvin kansalais-, media-, monikulttuurisuus-, taide-, terveys-, turvallisuus- ja ympäristökasvatuksessa kuin elämäntietämystiedossa ja ympäristösuunnittelussakin.⁶ Keskeistä on keskustelevalle ja yhteistoiminnallisella opetuksella ja dialogisella toiminnalla tukea ihmisten kriittisen tietoisuuden kehittymistä ja syventää heidän yhteiskunnallista ymmärrystään. Tällainen pedagoginen toiminta on aina myös poliittista, samoin kuin poliittinen toiminta on aina myös pedagogista.

Kriittisen pedagogiikan tutkimuksen tehtäviin kuuluu alan peruskäsitteiden kytkeminen ainakin kulttuurintutkimukseen, naistutkimukseen, poliittiseen sosiologiaan ja poliittiseen taloustieteeseen, radikaaliin filosofiaan, teologiaan ja ympäristöpolitiikkaan. Käsitteiden vertailut ja niiden kulttuuriset paikannukset avaavat uusia näkökulmia.

Alan tutkimukselle tyypillinen dialektinen asenne auttaa ymmärtämään käsitteiden sosio-historiallisen rakentumisen ja mahdollistaa asioiden uudelleen nimeämisen. Sosio-historiallisesta näkökulmasta yksityiset ongelmat (private troubles) alkavat täsmentyä yhteis-

kunnallis-pedagogiseksi kysymyksiksi (public issues), mistä puolestaan seuraa uusia empiirisiä tutkimusaiheita. Ajankohtaisia kysymyksiä on lukuisia, lähtien julkisen sektorin työ- ja opiskeluolosuhteista, pätkätöistä, työttömyyden pitkäaikaisseurauksista ja maahanmuutosta ja päätyen globalisaation ja medioitumisen vaikutuksiin demokratian, kulttuurin, kansalais-taitojen, koulu- ja kotikasvatuksen sekä medialukutaitojen kannalta.⁷

Aikalaisanalyyttisten, historiallisten ja määrällistävien tarkastelujen lisäksi tarvitaan etnografisia kuvauksia ja erittelyjä sellaisista yhteiskunnallisen vastarinnan sosiaalipedagogisista ja muista käytännöistä, joita esimerkiksi monissa järjestöissä, nettiyhteisöissä, sosiaalisissa liikkeissä ja vapaaehtoistoiminnassa on jo olemassa ja jotka kannattelevat toivoa paremmasta tulevaisuudesta.

Sekä kriittisen pedagogiikan tutkimus että radikaali kasvatustieteet pyrkivät tukemaan toimintaa, jolla luodaan entistä tasavertaisempaa ja sivistymisen mahdollisuuksia kaikille tarjoavaa maailmaa. Yhdistävänä tekijänä on usko toisenlaisen maailman mahdollisuuteen. Tässä voidaan toimia yhdessä sen kulttuuriväen sekä niiden taiteilijoiden ja muiden kanssa, jotka kantavat huolta kulttuurin ja sivistyksen tulevaisuudesta.

Yhteiskunta- ja kasvatustieteilijät vaikuttavat osaltaan siihen, miten maailma käsitetään ja millaiseksi se kehittyy. Siksi kannattaa tehdä tutkimusta ja kehittää opetusta, joka laajentaa ja vahvistaa ihmisten elämisa maailmaa sekä koulutuksen sisällä että sen ulkopuolella. Tämän teemanumeron tekstit tarjoavat monipuolisia näkökulmia kriittisen pedagogiikan pohdintaan osana kasvatustieteellisen tutkimuksen kokonaisuutta.

Juha Suoranta
vieraileva päätoimittaja

¹ Freire, P. 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Suomentaja Joel Kuortti. Toimittaja T. Tomperi (Vastapaino); Kiilakoski, T., Tomperi, T. & Vuorikoski, M. (toim.) 2005. Kenen kasvatustieteet. Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus (Vastapaino); Suoranta, J. 2005. Radikaali kasvatustiede. Kohti kasvatuksen poliittista sosiologiaa (Gaudeamus). Aiemmin ovat ilmestyneet muun muassa seuraavat teokset: FitzSimmons, R. 2004. Toward a critical revolutionary pedagogy: Inquiries into Karl Marx, Vladimir Lenin, Mao Tse-Tung and Fidel Castro (Lapin yliopisto); Giroux, H. & McLaren, P. 2001. Kriittinen pedagogiikka. Suomentaja Jyrki Vainonen. Toimittaneet T. Aittola & J. Suoranta (Vastapaino); Moisio, O-P. (toim.) 1998. Kriittikin lupaus. Näkökulmia Frankfurtin koulun kriittiseen teoriaan (SoPhi).

² www.kasvatus.net/kasvatustieteenpaivat/Teemaryhmakuvaukset2005/Kriittinen_pedagogiikka.html (17.11.2005).

³ Ks. esim. Fischman, G., McLaren, P., Sünker, H. & Lankshear, C. (toim.) 2005. Critical theories, radical pedagogies, and global conflicts (Rowman & Littlefield); Gur-Ze'ev, Ilan (toim.) 2005. Critical theory and critical pedagogy today. Toward a new critical language in education (University of Haifa); Moisio, O-P. & Suoranta, J. (toim.) 2006. Education and the spirit of time (Sense Publishers).

⁴ Ks. esim. Burawoy, M. For Public Sociology. American Sociological Review 70, 4–28. sociology.berkeley.edu/faculty/BURAWOY/workingpapers.htm (27.10.2005)

⁵ Ks. Vähämäki, J. 2005. Tiedon tuotanto, yliopistot ja "yhteiskunnallinen palvelutehtävä" megafoni.kulma.net/index.php?art=262&am=1 (23.10.2005)

⁶ Ks. esim. Mahiri, J. (toim.) 2005. What they don't learn in school. Literacy in the lives of urban youth (Peter Lang); Nelles, W. (toim.) 2003. Comparative education, terrorism, and human security. From critical pedagogy to peacebuilding? (Palgrave); Oldenski, T. 1997. Liberation theology and critical pedagogy in today's catholic schools. Social justice in action. (Garland Publishing); Dutton, T. A. & Mann, L. H. (toim.) 1996. Reconstructing architecture. Critical discourses and social practices (University of Minnesota Press).

⁷ Ks. esim. Frechette, J. 2002. Developing media literacy in cyberspace: Pedagogy and critical learning for the twenty-first-century classroom (Praeger); Gee, J. P. 2003. What video games have to teach us about learning and literacy (Palgrave Macmillan); McLaren, P. 2005. Capitalists & conquerors. A critical pedagogy against empire (Rowman & Littlefield); Suoranta, J. & Lehtimäki, H. 2004. Children in the information society (Peter Lang).

Tiivistelmät

Fromm, Erich. 2006. VALLANKUMOUKSELLINEN LUONNE. *Kasvatus* 37 (1), 6–15.

Artikkelissaan saksalaissyntyinen filosofi-sosiaalipsykologi Erich Fromm (1900–1980) pyrkii hahmottelemaan sellaista luonnerakennetta, joka tekee mahdolliseksi kriittisen suhtautumisen vallitsevaan yhteiskunnalliseen todellisuuteen ja edesauttaa inhimillisemmän ja vapaamman yhteiskunnan luomista. Artikkelissa tiivistyvät monet Frommin tuotannon kannalta keskeiset käsitteet tottelemattomuudesta, automaattisesta konformiteetista ja organisaatioihmisestä kriittiseen mielentilaan, nekrofilia/biofilia -vastakkainasetteluun ja positiivisen vapauden ideaaliin. Frommilla oli keskeinen rooli 1930-luvulla Frankfurtin yliopiston sosiaalitutkimuksen instituutin Marx-Freud -synteesin muotoilussa. Hedelmällinen yhteistyö päättyi kuitenkin välirikoon. Taustalla vaikuttivat sekä henkilökohtaiset syyt että Frommin halu erkaantua 'oikeaoppisesta' viettipohjaisesta freudilaisuudesta korostaakseen erilaisille sosiaalisissa suhteissa oleminen muodoille perustuvaa psykoanalyttistä lähestymistapaansa.

Asiasanat: Marx–Freud-synteesi

Rekola, Hilikka – Vuorikoski, Marjo. 2006. FEMINISTINEN PEDAGOGIIKKA RAJOJEN YLITTÄJÄNÄ. *Kasvatus* 37 (1) 16–25.

Artikkelissa tarkastellaan bell hooksin kehrittelemän feministisen pedagogiikan ideoita. Hooksin pedagogiikkaa voi luonnehtia kriittisen pedagogiikan suuntaukseen kuuluvaksi vapauttavaksi koulutustavaksi, jolla pyritään horjuttamaan vallitsevia ajattelu- ja määrittelytapoja, totuttuja rajoja ja valtasuhteita. Hooksin kehrittelemässä opetuksellisessa lähestymistavassa, osallistavassa pedagogiikassa, hierarkkisia valtasuhteita puretaan luomalla tasa-arvoinen oppimisyhteisö. Osallistujat – niin opettajat kuin oppijatkin – nähdään aktiivisina toimijoina ja kokonaisina ihmisinä tunteineen ja kehoineen. Osallistavan pedagogiikan anti kriittiselle pedagogiikalle on merkittävä: bell hooks ei jää yleisten tavoitelausumien esittämiseen, vaan hän kehittää konkreettisia opetuskäytäntöjä kriittisen teorian tavoitteiden saavuttamiseksi.

Asiasanat: bell hooks, osallistava pedagogiikka, feministinen pedagogiikka, tasa-arvoinen oppimisyhteisö

Huttunen, Rauno. 2006. RADIKAALI KASVATUS JA EPÄOIKEUDENMUKAISUUS. *Kasvatus* 37 (1), 26–33.

Mistä radikaalin kasvatuksen tarkastelemassa yhteiskunnallisessa epäoikeudenmukaisuudessa on kysymys? Materiaalisten hyödykkeiden uusjaosta vai tunnustuskamppailusta? Tätä ovat pohtineet Nancy Fraser ja Axel Honneth filosofis-poliittisessa debatisaan. Honneth väittää, että oikeudenmukaisuuden ollessa kyseessä perustava moraalinen kategoria on tunnustus, ja materiaalisten hyödykkeiden uusjako on tähän nähden alisteinen. Fraser taas kieltää tunnustuksen olevan uusjaon käsitettä perustavampi. Hän esittää niin sanotun perspektiivisen dualismin analyysin oikeudenmukaisuudesta, jossa nämä kaksi kategoriaa otetaan toisiinsa palautumattomina oikeudenmukaisuuden osina. Radikaalin kasvatuksen teoriassa on välttämätöntä pohtia epäsuhtaisen tulonjaon ja tun-

nustuksen suhteita epäoikeudenmukaisuuden muotoina.
Asiasanat: jakopolitiikka, tunnustus, kriittinen teoria

Kurki, Leena .2006. TOIVON JA TAISTELUN RISTIRIITA: FIDEL CASTRO, ERNESTO "CHE" GUEVARA JA PAULO FREIRE. *Kasvatus* 37 (1), 34–43.

Artikkelissa vertaillaan kahden vallankumouksellisen Fidel Castron ja Ernesto "Che" Guevaran sekä yhden filosofin eli Paulo Freiren kasvatusajattelua. Kaikki ovat voimakkaita persoonallisuuksia, jotka ovat tahoillaan jättäneet pysyvän merkin kasvatusta ja yhteiskuntahistoriaan. Heidän ajattelunsa paljastuu moniaineksiseksi ja osin ristiriitaiseksi. Elävä tietoteoria ja filosofinen praxis luovat perustan pedagogisille vapauden käytännöille. Erityisen arvokasta Castrossa, Guevarassa ja Freiressä on se, että he eivät ole jääneet näennäisen rationaalisuuden piiriin, vaan ovat ottaneet kasvatusajattelussaan vakavasti myös tunteiden ja tahdon alueet.

Asiasanat: vallankumous, toivo, johtajuus

Anttila, Eeva. 2005. TAITEEN VOIMALLA – TAIDEKASVATUKSEN MAHDOLLISUUDET SUOMALAISESSA PERUSKOULUSSA. *Kasvatus* 37 (1), 44–52.

Tässä artikkelissa tarkastellaan taidekasvatuksen merkitystä ja mahdollisuuksia suomalaisessa peruskoulujärjestelmässä. Kirjoittaja kuvaa kehittämäänsä lähestymistapaa taidekasvatukseen, joka perustuu kriittisen pedagogiikan ja dialogisen filosofian ajatuksiin. Keskeistä tällaisessa pedagogiikassa on oppimisen yhteys oppilaiden elämäntilanteeseen ja kokemusmaailmaan sekä kysymys oppimisen mielekkyydestä ja tiedon merkityksestä. Kirjoittaja tarkastelee kriittisesti peruskoulua johdattelun kasvatus- ja oppimiskäsityksen perusteita ja erityisesti sen taustalla vaikuttavaa ajattelua kehon ja mielen erillisyydestä. Nykyisen tieteellisen ja filosofisen ymmärryksen mukaan ihmisen tietoisuus, ajattelu, kieli ja oppiminen perustuvat esikielellisiin ja kokonaisvaltaisiin prosesseihin, joissa moniaistiset, esteettiset kokemukset, keholliset tapahtumat, mielikuvitus, narratiivinen ajattelu ja poeettinen kieli sekä yhteisöllisyys liittyvät toisiinsa. Kehollisen tiedon merkitys oppimisessa valottuu artikkelissa myös kuvauksella taidekasvatusprojektista, joka toteutettiin eräessä helsinkiläisessä peruskoulussa v. 2004–2005.

Asiasanat: taidekasvatus, tanssipedagogiikka, kriittinen pedagogiikka, dialoginen filosofia, dialogi, dialogisuus, kasvatus